

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף צא

[ע"פ ביאור הכרזתא]

אמר ליה ההוא מינא לרבי אמאי: אמריתו דשכבי חיי, והא הוו עפרא, ועפרא מי קא חיי?

אמר ליה: אמשול לך משל. למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר.

ואף שקשה לבנות במקום כזה, שהרי לצורך הבניה צריך מים ועפר, בכל זאת הלכו העבדים ובנו אותו [שטרחו והביאו מים ועפר ממקום אחר].
לימים נפלו אותן פלטרין.

אמר להם המלך: חזרו ובנו אותו במקום אחר, שיש בו עפר ומים.

אמרו לו: אין אנו יכולין לבנותו.

כעס עליהם המלך ואמר להן: במקום שאין מים ועפר, שטורח גדול לבנות שם - בניתם, עכשיו שיש מים ועפר - על אחת כמה וכמה שאתם יכולים לבנות!
כך הקדוש ברוך הוא, אם ברא את האדם מטיפה קטנה שאין בה ממש, כל שכן שיכול לבראותו מן העפר .

ואם אי אתה מאמין שהקדוש ברוך הוא יוצר מן העפר, צא לבקעה, וראה עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה [שיש במין זה סוג אחד שאינו נוצר על ידי תולדה, אלא נוצר מן האדמה], שהתחיל היום להכרא ולצאת מן העפר, למחר השריץ - ונעשה כלו בשר, ומהלך כשהוא חי.

שמה תאמר שכשם שאותו עכבר נברא מן העפר לזמן מרובה, דהיינו, לאחר שבוע או שבועיים, כך אין הקדוש ברוך הוא מחייה את המתים מיד מן העפר!
עלה להר, וראה שהיום אין בו אלא חלזון [תולעת היא, שיוצאה מן הים אחת לשבעים שנה, וצובעין בדמה את התכלת שבציצית] אחד. שכך דרכו, שמתחילה אין נראה בכל ההר אלא חלזון אחד.

למחר ירדו גשמים - ונתמלא כולו [כל ההר] חלזונות. מוכח מזה, שיש בידו של הקדוש ברוך הוא להחיות מיד.

אמר ליה ההוא מינא לגביהא בן פסיסא [כך היה שמו]: ווי לכון חייביא [אוי לכם רשעים], דאמריתון מיתי חיין [שאומרים אתם שהמתים עתידין לחיות]! שהרי דחיין - מיתי [אותם שהם חיים, רואים אנו שמתים לבסוף], אם כן, היאך יתכן דמיתי - חיין [שהמתים יחזרו לחיות לבסוף]?

אמר ליה גביהא בן פסיסא: ווי לכון חייביא, דאמריתון מיתי לא חיין! שהרי דלא הוו - חיי [אותם שלא היו מעולם, נוצרים ונולדים וחיים]. אם כן, דהוי חיי, אלו שכבר חיין, לא כל שכן שיחיו שוב לעתיד? אמר ליה ההוא מינא: חייביא קרית לי [רשע אתה קורא לי]!?

אי קאימנא, אם אקום - בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך [אבעוט בך, ואפשוט את עקמימותך. שהיתה לו לגביה עקמומית בגבו].

אמר ליה גביהא: אם אתה עושה כן - רופא אומן תקרא, ושכר הרבה תטול. תנו רבנן: בעשרים וארבעה בחודש ניסן, איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלים [ניטלו עוררין בעלי חמס, שהיו רוצין ליטול חלק ביהודה ובירושלים].

היה זה כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו לו בני אפריקיא לאלכסנדרוס: ארץ כנען שלנו היא! דהא כתיב בתורה גבי ארץ ישראל: "ארץ כנען לגבלתיה", והרי כנען - אבוהון דהנהו אינשי הוה [אביהם של אנשים אלו היה. ועל עצמם היו אומרים כן]! אם כן, ארץ ישראל שלנו היא, ובני ישראל ירשוה שלא כדין.

אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון. אם ינצחוני בני אפריקיא - אמרו להם: אין בכך כלום, כי הדיוט שכנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם - אמרו להם: תורת משה נצחתכם.

נתנו לו חכמים רשות, והלך ודן עמהם לפני אלכסנדרוס.

אמר להם גביהא: מהיכן אתם מביאים ראייה?

אמרו לו: מן התורה, מאותו מקרא שהובא לעיל.

אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראייה - אלא מן התורה. שנאמר לאחר שראה כנען את ערות אביו נח [וחטא, כפי שמבואר שם במפרשים]: "ויאמר [נח] ארוך כנען עבד עבדים יהיה לאחיו". אם כן, הרי כנען עבד הוא לכני ישראל. ועבד שקנה נכסים, עבד למי, ונכסים למי? הרי כל מה שקנה עבד - קנה רבו!

הוא הדין כאן. שאף אם כדבריכם, שקיבלתם מתחילה את ארץ ישראל, סוף סוף הרי אתם עבדים לישראל, ומה שקניתם, קנינו אנו, שאנו אדוניכם!

ולא עוד, לא רק שאין לכם תביעה עלינו, אלא אדרבה, לנו יש תביעה עליכם, שהרי כמה שנים עברו מאז שנעשיתם עבדים שלנו, שלא עבדתונו, ואם כן, אתם חייבים לנו ממון רב!
אמר להם אלכסנדרוס מלכא לכני אפריקיא: החזירו לו לגביה בן פסיסא תשובה!

אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים לחשוב, ולאחר מכן נשיב תשובה.

נתן להם אלכסנדרוס את הזמן שביקשו.

בדקו בני אפריקיא וחיפשו – ולא מצאו תשובה לטענתו של גביה בן פסיסא, מיד ברחו, כדי שלא יעשום עבדים לישראל, והניחו שדותיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות.

ואותה שנה – שביעית [שנת שמיטה] היתה, ולא היה לישראל מה לאכול. כיון שברחו אלו, והניחו שדותיהן שבאפריקא כשהן זרועות ונטועות, אכלו מהן בשביעית.

שוב, פעם אחרת, באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו לו בני מצרים: הרי הוא אומר במקרא, שלפני שיצאו ישראל ממצרים, אמר משה לעם שישאלו כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, ואכן שאלו מהם, כדכתיב: "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום".

אם כן, הרי יש בידכם ממון של אבותינו! תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו [מאיתנו]!

אמר גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס.

אם יצחוני, אמרו להם: הדיוט שבנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם, אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם.

נתנו לו רשות, והלך ודן עמהן.

אמר להן: מהיכן אתם מביאין ראייה?

אמרו לו: מן התורה.

אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראייה – אלא מן התורה. שנאמר: "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה". והרי עבדו ישראל את המצרים כל אותן שנים, ולא שילמו המצרים לישראל על כך דבר! תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא בני אדם, ששיעבדתם אותם במצרים שלשים שנה

וארבע מאות שנה, שהוא פי כמה וכמה משווי אותם כלי כסף וזהב שאתם תובעים מאתנו!

אמר להן אלכסנדרוס מוקדון למצרים: החזירו לו תשובה!

אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים.

נתן להם זמן.

בדקו - ולא מצאו תשובה.

מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות, וברחו, כדי שלא יתבעו מהם אותו שכר עבודה. ואותה שנה - שביעית היתה.

ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אמרו לו: ארץ כנען - שלנו ושלכם היא. דכתיב: "ואלה תלדת ישמעאל בן אברהם", וכתיב: "ואלה תולדת יצחק בן אברהם". הרי שישמעאל ויצחק - בניו

של אברהם היו. ואם כן, ארץ כנען צריכה להתחלק בינינו שוה בשוה!

אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אם ינצחוני, אמרו הדיוט שבנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם, אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם.

נתנו לו רשות, הלך וזן עמהן.

אמר להם: מהיכן אתם מביאים ראייה?

אמרו לו: מן התורה.

אמר להן: אף אני לא אביא ראייה - אלא מן התורה. שנאמר: "ויתן אברהם את

כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנתו".

אב שנתן אגטין [שטרות, כתבים] לבניו בחייו, שחילק כל נכסיו לבניו מחיים, וכתב בשטרות שלא יטול אחד כלום בחלק חבירו, ושיגר זה מעל זה [שהפריד ביניהם,

שלא יהיה ביניהם יותר קשר, ושילח כל אחד למקום אחר], כלום יש לזה על זה

כלום מעתה?

כך גם כאן, הרי אברהם נתן לבני הפילגשים, דהיינו ישמעאל וזרעו [ובני קטורה וזרעם], מתנות, ושילחם מעליו. ואת כל שאר הנכסים אשר לו נתן ליצחק. מעתה

אין לבני הפילגשים על זרע יצחק כלום.

מאי [מה הם] אותם מתנות שנתן אברהם לבני הפילגשים?

אמר רבי ירמיה בר אבא: מלמד שמסר להם שם טומאה. דהיינו, כח הכישוף,

ומעשה שדים.

אמר ליה אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה של אדם יכולין לפטור עצמן מן הדין
[מדינו של הקדוש ברוך הוא בעתיד]!

כיצד?

גוף אומר: הנשמה היא זו שחטאת. והראיה, שמיום שפירשה נשמה ממני -
הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ואיני חוטא יותר.

ואילו הנשמה אומרת: הגוף הוא זה שחטא. והראיה, שמיום שפירשתי ממנו -
הריני פורחת באויר כצפור, ואיני חוטאת.

אמר ליה רבי: אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו
פרדס נאה,

והיה בו תאנים בכורות [מבכרות, ראשונות] נאות.

והושיב בו המלך שני שומרים, שישמרו על הפירות. אחד מהם היה חיגר [צולע,
שאינו יכול ללכת], ואחד סומא [עיור, שאינו יכול לראות].

אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס, אבל איני יכול ללכת
לקחתם. בא והרכיבני על גבך, ואני אכוון אותך למקום הבכורות, ונביאם לאכלם.

רכב חיגר על גבי סומא, והביאום, ואכלום.

לימים בא המלך בעל פרדס, וראה שהבכורות נקטפו ונאכלו.

אמר להן לשני השומרים: בכורות נאות שהיו בפרדס - היכן הן?

אמר לו חיגר: היאך אתה חושדני שאכלתים? כלום יש לי רגלים להלך בהן שאוכל
לקחתן ולאכלן?

אמר לו סומא: היאך אתה חושדני, וכי יכולתי לראות את הבכורות? כלום יש לי
עינים לראות?

מה עשה המלך - הרכיב את החיגר על גבי הסומא, ודן אותם כאחד, והענישם.
שאמנם אמת היא שכל אחד לבד לא יכול היה לקחת את הבכורות, אבל בכוחות
משותפים - יכלו גם יכלו.

והנמשל:

אף הקדוש ברוך הוא עושה כך. מביא נשמה, וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד.

כי גם הגוף והנשמה, כל אחד לבד אינו יכול לחטוא. אבל בכוחות משותפים -
יכולים לחטוא.

שנאמר: "יקרא אל השמים מעל, ואל הארץ לדין עמו".

"יקרא אל השמים מעל" - זו נשמה. "ואל הארץ לדין עמו" - זה הגוף. כלומר,
שקורא הקדוש ברוך הוא לנשמה הבאה ממעל, וקורא אף לגוף שבא מן הארץ, ודן
אותם כאחד.

אמר ליה אנטונינוס לרבי: מפני מה חמה יוצאה בבוקר במזרח, ושוקעת במערב בערב?

אמר ליה רבי: אי הוה איפכא [אם היה הדבר להיפך], שהיתה החמה יוצאה במערב, ושוקעת במזרח, **נמי הכי הוה אמרת לי** [גם אז היית שואלני]: למה אינה יוצאה במזרח ושוקעת במערב!

אמר ליה אנטונינוס: זו אכן אינה שאלה, ולא לכך נתכוונתי.

אלא **הכי קאמינא לך** [כך נתכוונתי לשאול]: **מפני מה שוקעת החמה במערב? מדוע אינה מסובכת את כל העולם, וחוזרת ושוקעת במזרח? שאלו כך היה, לא הייתי שואל דבר. שכך הוא דרך העולם, שממקום שהדבר יוצא, שם הוא נכנס חזרה.**

אמר ליה רבי: הרי השכינה שרויה במערב, ולכן השמש הולכת ושוקעת ומשתחוה כלפי מערב - **כדי ליתן שלום לקונה** [לקדוש ברוך הוא שבראה]. **שנאמר: "וצבא השמים לך משתחיים"**.

אמר ליה: אם כך הוא, למה הולכת עד המערב ושוקעת שם? **ותיתי** [ותבוא] החמה **עד פלגא** [אמצע] **דרקיע, ותתן שלמא** [ותתן שלום, ותשתחוה משם], **ותיעול** [ותשקע] במקומה! שהרי כך הוא דרך ארץ, שמשתחוין למלך מרחוק, ואין מתקרבין אליו כל כך.

אמר לו רבי: **משום** שאם היה כך, שהיתה החמה שוקעת פתאום, כשהיא באמצע הרקיע, שהיא מאירה ביותר, היו **הפועלים** שוהין בשדה עד חשיכה, שהרי החושך בא פתאום, ואין לכך סימן קודם לכן, והיו צריכים לעשות דרכם חזרה בחושך. וכן **משום עוברי דרכים**, שאם יחשיך להם היום פתאום, לא יוכלו לבקש להם מקום לינה.

לכן שוקעת החמה במערב. שכשהולכת ומשתפלת ושוקעת, ומתמעט אורה והולך, יודעים הכל שמגיע זמן חשיכה.

ואמר לו אנטונינוס לרבי: נשמה - מאימתי ניתנה באדם, האם כבר משעת פקידה, דהיינו, מזמן שהמלאך פוקד את הטיפה [שממנה נוצר האדם] ומביאה לפני המקום, לדעת מה תהא עליה, מיד נזרקות בו נשמה וחיות, או שמא רק **משעת יצירה** [מזמן שנוצר הוולד, שנקרם כולו בבשר וגידים ועצמות]? **אמר לו רבי: משעת יצירה.**

אמר לו אנטונינוס: וכי אפשר שחתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח, ואינה מסרחת?

והוא הדין לעניינינו. אם אין הנשמה ניתנת עד שעת יצירה, היאך מתקיימת הטיפה ואינה מסרחת?! [שאלו מסרחת במעי האשה, שוב אינה מולידה].

אלא, על כרחך שהנשמה ניתנת באדם כבר משעת פקידה.

אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס, והודיתי לדבריו. ומקרא מסייעו, שנאמר: "ופקדתך שמרה רוחי". דהיינו, שכבר משעת פקידה נשמרת רוחי.

ועוד אמר לו אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם, האם משעת יצירה, או רק משעת יציאה ממעי אמו?

אמר לו רבי: משעת יצירה.

אמר לו אנטונינוס: אם כן, שכבר בשעת יצירה יש בעובר יצר הרע, יהא בועט במעי אמו ויוצא!

אלא, על כרחך שיצר הרע ניתן רק משעת יציאה. אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס. ומקרא מסייעו, שנאמר: "לפתח חטאת רבץ". דהיינו, שרק משעת יציאת העובר מהפתח - נכנס בו יצר הרע.

ירש לקיש רמי [הקשה]: כתיב גבי תחיית המתים: "בם עור ופסח הרה וילדת יחדיו". משמע, שהמתים יעמדו במומן.

ומצד שני כתיב: "אז ידלג כאיל פסח, ותרן לשון אלם, כי נבקעו במדבר מים, ונחלים בערבה". והיינו, שבזמן תחיית המתים הפיסח ידלג כאיל, ולשונו של האילם תרנן. הרי שיתרפאו ממומן!

הא כיצד?

בתחילה עומדין מקבריהם במומן - ואחר כך מתרפאין.

עולא רמי [הקשה]: כתיב: "בלע המות לנצח, ומחה ה' דמעה מעל כל פנים", משמע, שלעתיד לבוא, לאחר תחיית המתים, שוב לא ימותו יותר.

ומצד שני כתיב: "כי הנער בן מאה שנה ימות, לא יהיה משם עוד עול ימים". דהיינו, שלעתיד לבוא, כשימות אדם כשהוא בן מאה שנה, יאמרו עליו שמת כשהוא נער, כי יחיו חיים ארוכים הרבה יותר. משמע שאף לעתיד לבוא ימותו!

ומתריצין: לא קשיא. כאן, מה שכתוב שלא ימותו לעתיד לבוא, מדובר בישראל. ואילו כאן, מה שכתוב שימותו, מדובר בנכרים.

ותמהינן: ונכרים - מאי בעו התם [מה לנכרים באותם ימים]?

ומבארין: מדובר בהנך, באותם נכרים, דכתיב בהו: "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם", שהם ישרתו את ישראל לעתיד לבוא.

רב חסדא רמי: כתיב: "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות". משמע שיכה אורם של המאורות לעתיד לבוא.

ומצד שני כתיב: "והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים". משמע שיתחזק אורן של המאורות לעתיד! ומתרצינן: לא קשיא. כאן, מה שכתוב שיתחזק אורן, היינו לימות המשיח, כשיכלה השעבוד.

ואילו כאן, מה שכתוב שיכה אורן, היינו לעולם הבא. שמרוב נגהם של צדיקים - יכה אורן של המאורות.

ולדעת שמואל, דאמר: אין בין העולם הזה לימות המשיח - אלא שיעבוד גליות בלבד, שבימות המשיח לא יהיה שעבוד מלכויות על עם ישראל. אבל מלבד זאת, לא יהיה כל שינוי מהזמן הזה. ואם כן, אי אפשר לומר שבימות המשיח יתחזק אורן של המאורות!

מכל מקום לא קשיא. כי כאן, מה שכתוב שיתחזק אורן, מדובר במחנה צדיקים. ואילו כאן, מה שכתוב שיכה אורן, היינו במחנה שכינה, שיכהו המאורות מחמת זיו השכינה.

רבא רמי: כתיב: "אני אמית ואחיה", משמע, כפי שאמית את האדם, באותו מצב הוא יחיה. ואם מת כשהוא בעל מום, אזי גם כשיחיה לעתיד - יהיה בעל מום. ומצד שני כתיב: "מחצתי ואני ארפא", משמע שבשעת התחיה ירפא הקדוש ברוך הוא את בעלי המומין!

אלא, אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממית - אני מחיה, ואכן מתחילה יעמדו במומן. והדר [ולאחר מכן], מה שמחצתי - ואני ארפא.

תנו רבנן: כתוב: "אני אמית ואחיה". יכול שתהא מיתה באדם אחד, וחיים באדם אחד, כדרך שהעולם נוהג, ופירושו של הפסוק הוא: אני אמית אדם אחד, ואחיה אדם אחר -

תלמוד לומר מהמשך הפסוק: "מחצתי ואני ארפא". מה מחיצה ורפואה - באדם אחד הם, שהרי אין רפואה - אלא במקום מחץ, אף מיתה וחיים - באדם אחד. מיכן תשובה לאומרין שאין תחיית המתים מן התורה.

תניא, אמר רבי מאיר: מניין לתחיית המתים מן התורה?

שנאמר אחרי מעמד קריעת ים סוף: "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'". "אז שר משה" לא נאמר, אלא נאמר "ישיר", לשון עתיד. מכאן ראייה לתחיית המתים מן התורה. שיחיה משה לעתיד לבוא, ויאמר שירה.

כיוצא בדבר אתה אומר גבי המקרא דלהלן: "אז יבנה יהושע מזבח לה'." "אז בנה יהושע" לא נאמר, אלא "יבנה", לשון עתיד. מכאן ראייה לתחיית המתים מן התורה.

ותמהינן: אלא מעתה, מה שכתוב: "אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב" [שבנה שלמה במה לכמוש, אלהי מואב], האם הכי נמי פירוש הפסוק הוא דיבנה לעתיד לבוא?

אלא, לכן נאמר שם "אז יבנה", כי באמת בסופו של דבר לא בנה שלמה את הבמה. אלא כיון שביקש לבנות, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה.

אמר רבי יהושע בן לוי: מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר: "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה". "יהללוך" לא נאמר, אלא "יהללוך", לשון עתיד. מכאן לתחיית המתים מן התורה.

ואמר רבי יהושע בן לוי: כל האומר שירה בעולם הזה - זוכה ואומרה אף לעולם הבא. שנאמר: "אשרי יושבי ביתך - עוד יהללוך סלה". אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר: "קול צפיק נשאו קול יחדו ירננו וגו'". "ירננו" לא נאמר, אלא "ירננו", לשון עתיד. מכאן לתחיית המתים מן התורה.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: עתידין כל הנביאים כולן אומרים שירה בקול אחד שנאמר: "קול צפיק נשאו קול יחדו ירננו".

אמר רב יהודה אמר רב: כל המונע הלכה מפי תלמיד, שאינו מלמדו - כאילו גוזלו מנחלת אבותיו. שנאמר: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", משמע שהתורה מורשה היא לכל ישראל. ומורשה היא לנו מששת ימי בראשית, דכתיב "בראשית ברא וגו'", ודרשינן, בשביל התורה שהיא ראשית, ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה", שהם עתידין לנחול אותה - בשבילם "ברא אלקים את השמים וגו'".

הרי שהתורה נחלתם של כלל ישראל היא. ואם אינו מלמד את התלמיד, הרי זה כאילו גוזל ממנו את נחלתו.

אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: כל המונע הלכה מפי תלמיד, אפילו עוברין שבמעיי אמו מקללין אותו.